

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.1.2.13>

HISTORIOGRAFIA BADAŃ NAD POSTACIĄ AUGUSTYNA WOŁOSZYNA W UKRAIŃSKIEJ NAUCE

Mykhailo Herevych

*wykładowca Katedry Teorii i Historii Państwa i Prawa Wydziału Prawa
Państwowej Szkoły Wyższej „Użhorodzki Uniwersytet Narodowy” (Użhorod, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-0842-2828

e-mail: mherevych@yahoo.com

Adnotacja. Artykuł poświęcono problematyce historiografii badań nad postacią Augustyna Wołoszyna w nauce ukraińskiej.

Celem artykułu jest scharakteryzowanie głównych badań naukowych twórczej postaci A. Wołoszyna, wybranie obiecujących kierunków dalszych badań naukowych nad jego poglądami polityczno-prawnymi, opiniami na temat historii rozwoju Zakarpacia i edukacji kraju.

Metodami badawczymi są metody ogólne naukowe i specjalne prawne.

Wybitną postacią w najnowszej historii państwa i prawa Ukrainy przełomu XIX i pierwszej połowy XX wieku jest Augustyn Wołoszyn (1874 – 1945). Niewątpliwie znaczący jest jego wieloaspektowy wkład w kulturę ukraińską jako profesjonalnego duchownego, pedagoga i naukowca, teoretyka i praktyki myśli pedagogicznej i religijnej, głównego organizatora i mecenasa ruchu edukacyjno-kulturalnego na Zakarpaciu pierwszej połowy XX wieku.

Po dokładnej analizie aspektów historiograficznych i źródłowych jednocześnie zauważamy: wśród badaczy dziedzictwa A. Wołoszyna wyróżnia się niewielka grupa krytyków, przede wszystkim wśród humanistów (historyków i politologów), którzy charakteryzują postać nie wystarczająco głęboko lub stronnico rozważają poszczególne dyskusyjne aspekty wieloaspektowego dziedzictwa A. Wołoszyna jako człowieka, obywatela, kapłana, nauczyciela, naukowca, polityka.

Słowa kluczowe: A. Wołoszyn, poglądy polityczne i prawne, Ukraina Karpacka, procesy budowy państwa, partie polityczne, budowa państwa ukraińskiego.

HISTORIOGRAPHY OF THE STUDY OF THE FIGURE OF AUGUSTYN VOLOSHYN IN UKRAINIAN SCIENCE

Mykhailo Herevych

*Lecturer at the Department of Theory and History of the State and Law
of the Law Faculty*

Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-0842-2828

e-mail: mherevych@yahoo.com

Abstract. The article is devoted to the problem of the historiography of the study of the figure of Augustyn Voloshyn in Ukrainian science.

The aim of the article is to characterize the main scientific researches of A. Voloshyn creative figure, to choose perspective directions of further scientific researches of his political and legal views, thoughts on the history of development of Transcarpathia, education of the region.

Research methods are general scientific and special legal methods.

Augustyn Voloshyn (1874–1945) is an outstanding figure in the recent history of the state and law of Ukraine at the end of the 19th and the first half of the 20th centuries. Undoubtedly significant is his multifaceted contribution to Ukrainian culture as a professional clergyman, teacher and scientist, theorist and practitioner of pedagogical and religious thought, a leading organizer and patron of the educational and cultural movement in Transcarpathia in the first half of the XX century.

Having carefully analyzed the historiographical and source aspects, we note at the same time: among researchers of A. Voloshyn legacy there is a small group of critics, especially among humanities (historians and political scientists), who characterize the figure not deeply enough as a priest, teacher, scientist, politician.

Key words: A. Voloshyn, political and legal views, Carpathian Ukraine, state-building processes, political parties, Ukrainian state-building.

ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОСТАТІ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА В УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ

Михайло Геревич

*викладач кафедри теорії та історії держави і права
юридичного факультету*

Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-0842-2828

e-mail: mherevych@yahoo.com

Анотація. Статтю присвячено проблематиці історіографії досліджень постаті Августина Волошина в українській науці.

Мета статті – схарактеризувати основні наукові дослідження творчої постаті А. Волошина, обрати перспективні напрями подальших наукових досліджень його політично-правових поглядів, думок щодо історії розвитку Закарпаття, освіти краю.

Методами дослідження є загальнонаукові й спеціально юридичні методи.

Видатною постаттю в новітній історії держави й права України кінця XIX – першої половини XX ст. є Августин Волошин (1874–1945 рр. життя). Беззаперечно вагомим є його багатогранний внесок в українську культуру як професійного священнослужителя, педагога й вченого, теоретика й практика педагогічної та релігійної думки, чільного організатора й мецената освітньо-культурного руху на Закарпатті першої половини XX ст.

Ретельно проаналізувавши історіографічні й джерелознавчі аспекти, водночас відзначимо: серед дослідників спадщини А. Волошина виділяється невелика група критиків, передусім серед гуманітаріїв (істориків і політологів), які характеризують постать не досить глибоко або упереджено розглядають окремі дискусійні аспекти багатогранної спадщини А. Волошина як людини, громадянина, священника, педагога, вченого, політика.

Ключові слова: А. Волошин, політичні й правові погляди, Карпатська Україна, державотворчі процеси, політичні партії, українське державотворення.

Вступ. Видатною постаттю в новітній історії держави й права України кінця XIX – першої половини XX ст. є Августин Волошин (1874–1945 рр. життя). Беззаперечно вагомим є його багатогранний внесок в українську культуру як професійного священнослужителя, педагога й вченого, теоретика й практика педагогічної та релігійної думки, чільного організатора й мецената освітньо-культурного руху на Закарпатті першої половини XX ст. Загалом за історичним значенням у піднесенні національної свідомості закарпатських українців Августин Волошин цілком справедливо стоїть поруч з Олександром Духновичем, визначним крайовим будителем (просвітником) XIX ст.

Основна частина. Попри копіїткі й серйозні зусилля сумлінних науковців різних поколінь, зокрема глибоких фахівців з історії вчень про державу й право, донині не проведено комплексних спеціальних досліджень політичних і правових поглядів А. Волошина.

Мета статті – схарактеризувати основні наукові дослідження творчої постаті А. Волошина, обрати перспективні напрями подальших наукових розвідок його політично-правових поглядів, думок щодо історії розвитку Закарпаття, освіти краю.

Про життя Августина Волошина та його багатогранну суспільну діяльність написано багато наукових праць у різних галузях знань (історія, педагогіка, психологія, соціологія, філологія, право й інші). Водночас оприлюднено чимало спогадів його соратників і сучасників. Майже всі автори, дослідники й мемуаристи концентрують увагу головним чином на його освітньо-культурній, педагогічній, громадській, політичній і священницькій діяльності. Практично не вивченим на достатньому й належному рівні залишається внесок Августина Волошина в правову думку України. За поодиноким і незначним винятком у цьому напрямі нема повноцінних та якісних наукових досліджень.

Указом Президента України Леоніда Кучми «Про присвоєння звання Герой України» № 257/2002 від 15 березня 2002 р. «за визначну особисту роль у боротьбі за утвердження української державності» президенту Карпатської України Августину Волошину посмертно надано звання Герой України з вшануванням орденом Держави (Про присвоєння звання Герой України, 2002).

У національній пам'яті сучасної України постать А. Волошина посіла поважне місце. Водночас пильний інтерес до його плідного життя та багатющої спадщини має тривалу науково-дослідну традицію – майже столітню.

Матеріал і методи досліджень. Методами дослідження є загальнонаукові й спеціально юридичні методи.

Одним із перших ґрунтовних біографів А. Волошина став український письменник і вчений В. Бірчак, який підготував докладний ювілейний нарис (із нагоди 50-річчя від дня народження та 25-ліття від початку педагогічної та громадської діяльності), що в 1924 р. вийшов окремим виданням (Бірчак, 1924). З А. Волошином його біографа пов'язувала довготривала й тісна творча співпраця, тому ця брошура відзначається вивіреною фактографічною конкретикою. Бувши скрупульозним аналітиком, В. Бірчак належно систематизував творчий доробок Волошина, його суспільно-політичні погляди через призму церковних і світських засад і цінностей. У додатку до біографічного видання вміщено стислий нарис вчителя Павла Яцка про А. Волошина як керівника Педагогічного товариства на Закарпатті.

В. Гренджа-Донський, котрий теж протягом тривалого часу особисто знав А. Волошина, оприлюднив також іще за його життя важливі історико-біографічні нариси, що складають умовний газетний цикл: «Августин Волошин і вдячність п[ана] начальника шкільного реферату», «Короткий життєпис державного секретаря о[тця] Августина Волошина», «Отець д[окто]р Августин Волошин» (Гренджа-Донський, 1989). У них на багатьох прикладах переконливо акцентовано на чільне місце Волошина в історії краю, його великий внесок у розвиток освіти й науки, відбито громадянську позицію в конкретних ситуаціях.

Заслуговує на особливу увагу узагальнювальна мемуарно-публіцистична книжка А. Штефана, директора Мукачівської торговельної академії в міжвоєнний час, міністра шкільництва й голови союму Карпатської України (Штефан, 1977). Перебуваючи в еміграції на американському континенті, на схилі свого віку А. Штефан написав та оприлюднив у найбільшому канадському місті Торонто 1977 р. змістовну біографію А. Волошина, в якій докладно простежив етапні моменти життєвого й творчого шляху Волошина як авторитетного педагога й громадського діяча. Це – вагоме джерело відомостей про різнобічну діяльність А. Волошина з багатьма ілюстративними матеріалами.

Адже примітно, що поряд зі своїми особистим враженнями А. Штефан розмістив репродукції оригінальних світлин, публікацій у тогочасній пресі, різних документів і матеріалів. На момент публікації та протягом наступних двох десятиліть (до виходу монографії Т. Беднаржової, про що далі) книжка А. Штефана була найповнішим і найдокладнішим просопографічним дослідженням про А. Волошина.

На думку О. Мишанича, для Закарпаття А. Волошин упродовж майже півстоліття воістину був цілим педагогічним університетом, гідним продовжувачем культурно-просвітньої та національно-релігійної справи свого великого попередника – О. Духновича (Мишанич, 2002). Однак у радянській історіографії А. Волошина образливо трактували як «патера», «буржуазного націоналіста», «політичного авантюриста», розуміючи, втім, що йдеться про одного з найвидатніших борців за українську національну ідею, президента Карпатської України. Адже короткочасне існування Карпатоукраїнської держави засвідчили неперервність національно-визвольних змагань закарпатських українців. Тому комуністична пропаганда на довгі десятиліття піддала історію Карпатської України повсюдному паплюженню, а її лідери й симпатяки потрапили в жорна карально-репресивної системи СРСР, стали жертвами тоталітарних політичних репресій.

На нашу думку, справді етапною із цього жанру є монографічне дослідження українського культуролога й педагога в Чехії Т. Беднаржової, що побачило світ у 1995 р. (Беднаржова, 1995). Це видання важливе насамперед під кутом зору наукової новизни, введення в науковий обіг архівних документів і маловідомих джерел, а також професійним аналізом величезної педагогічної спадщини А. Волошина. До речі, Т. Беднаржова викладала в 1976–1990 рр. у Карловому університеті в Празі, була активною учасницею української громади, співзасновницею та головою Спільки українських жінок у Чехії; членкинею Асоціації українців Чехії (1992 р.), виступала на наукових конференціях у багатьох країнах із доповідями й повідомленнями про репресованих або несправедливо забутих українських науковців, які емігрували на чеські землі.

У своїй насиченій документами монографії «Августин Волошин – державний діяч, педагог-мислитель» (1995 р.) Т. Беднаржова детально зупинилася на його життєвих віхах, безпосередніх діях щодо захисту національно-культурних прав українського населення, зокрема мовних, а також дуже ретельно проаналізувала його педагогічну спадщину. Йдеться про розробку А. Волошином питань загальної педагогіки, дидактики й психології, постановку й розв’язок проблеми про покликання вчителя та його вплив на учнів, методологію вивчення окремих шкільних предметів, прикладне підручникярство.

У додатках до монографії Т. Беднаржова вмістила низку архівних документів: заповіт А. Волошина від 14 серпня 1944 р., листівки, телеграми, запрошення на громадські заходи, витяги з протоколів, проекти нормативних актів, списки, анкети, звіти, звернення, світлини тощо. У сукупності вони передусім дозволяють скласти об’єктивне враження про морально-ділові якості А. Волошина як державного діяча, особливо в пору, коли він обіймав високі посади на державній службі й після окупації Карпатської України Угорщиною.

Саме через призму постаті А. Волошина розглядалися вузлові аспекти історії Карпатської України на тематичних міжнародних наукових конференціях, які відбулися в Ужгороді в березні 1994 р. і в Києві десятиліттям пізніше, в березні 2004 р. Остання мала промовисту назву «Августин Волошин як український державник, педагог і релігійний діяч» (Карпатська Україна і Августин Волошин, 2004). Виступаючи на згаданій конференції 1994 р., вчений-релігієзнавець О. Данко справедливо назвав А. Волошина людиною щонайменше трьох покликань у житті: духовно-релігійного, освітньо-наукового й суспільно-політичного (Данко, 1995). Адже А. Волошин прилюдно появлявся завжди зі священницьким комірцем. Проте його громадсько-політична позиція в очах населення рідкого краю висунула на перший план уявлення про нього як політика.

Про А. Волошина протягом двох останніх десятиліть окрім чисельних наукових статей, доповідей і повідомлень з’явився ряд окремих біографічних досліджень, зокрема й комплексне, що підготовлено колективом із чотирьох авторів (істориків і політологів М. Вегеша, М. Токаря, педагога М. Кляп і журналіста В. Тарасюка) і мало два видання державним коштом у 2005 і 2009 рр. (Вегеш, 2004). У ньому розлого викладається життєвий шлях і багатогранна діяльність видатного державного, громадсько-політичного й культурного діяча Закарпаття ХХ ст. Найбільше беруться до уваги такі добре відомі й розроблені аспекти, як історіографічно-бібліографічний, біографічний, педагогічний і публіцистично-журналістський. На превеликий жаль, внесок А. Волошина в правову думку залишився поза увагою цих досліджень.

Серед ґрунтовних студій над багатогранним доробком А. Волошина виділяється скрупульозністю наукова праця краєзнавця Д. Бендаса, пароха с. Мала Копаня Виноградівського району Закарпатської області. Особливо детально вивчено священницьку, громадську, педагогічну й видавничу діяльність А. Волошина, завдяки чому він посів заслужене місце в історії Мукачівської греко-католицької єпархії (Бендас, 2009). Бо ж добре відомо, що А. Волошин належав до впливового греко-католицького духовництва: у 1908 р. призначений радником єпископської консисторії, в 1924 р. іменований папським камерарієм, а в 1939 р. – прелатом-монсиньйором, тобто почесним титулом представника вищого духовенства.

Окремо в історіографії розглянуто внесок А. Волошина в розвиток середньої та вищої освіти Закарпаття. Як директор Ужгородської греко-католицької семінарії, А. Волошин проявив свій педагогічний та організаторський талент, поєднав високу освіченість і гуманізм світогляду (Дацків, 2013). У його навчально-виховній концепції та в якісній професійній підготовці майбутніх вчителів національної освіти представлені найважливіші аспекти: видання підручників рідною мовою, вдосконалення навчального процесу, навчальних планів, матеріально-технічної бази, підбору кваліфікованих викладачів із місцевої інтелігенції з практичним врахуванням європейського освітньо-наукового досвіду.

Згідно з авторською концепцією Л. Ньорби А. Волошин бачив проблеми державотворення та національного розвитку в гармонійному поєднанні ідей націоналізму, толерантності, гуманізму й правозверхності (Ньорба, 2012). Він уособлював патріотичні й соціально-політичні настрої населення краю, тому не випадково опинився на чолі автономного утворення (краю), отже, незалежної держави Карпатська Україна, що загнула внаслідок неоголошеної віроломної агресії Угорщини, повномасштабного вторгнення її військ.

Окремо відзначимо, що у 2015 р. Т. Сабадош захистила кандидатську дисертацію «Державно-правові погляди А.І. Волошина» (Сабадош, 2015). Дисертантка віднесла А. Волошина до прибічників природно-правового підходу до праворозуміння (природні права людини належать їй від народження та є однаковими для всіх), тому що він вбачав суть держави в її призначенні єднати націю, захищати права й свободи громадян. Одночасно Т. Сабадош встановила, що А. Волошин був одним з українських громадсько-політичних діячів, який спромігся сформулювати власну цілісну систему державно-правових поглядів. Однак, на нашу думку, не зовсім виправдано згадана дослідниця звужила свою увагу й зосередилась лише на еkleктичних аспектах, які веломовно відбиті в назвах розділів і підрозділів основної частини її дисертації. У роботі здебільшого домінують дослідницькі акценти історичного й політологічного характеру.

Як цілком справедливо вважає Т. Сабадош, політико-правові погляди А. Волошина від початку формування його громадянської позиції були національного спрямування та мали чітку орієнтацію на ідею належності підкарпатських русинів до українського народу. Громадянська й правова позиція А. Волошина формувалася в умовах мадяризації та національного гніту. Бувши учнем і студентом, А. Волошин знавав освітньо-культурних утисків, але досягнув національно-патріотичної зрілості. Він був прихильником християнської політики, основою котрої є участь духовенства у формуванні громадської політичної думки й правової дійсності, що ґрунтується на християнських і патріотичних міркуваннях. Його праці слугують документованою історією відстоювання власної культури й правових традицій у боротьбі з домінуючою культурою. З цими твердженнями досить складно не погодитися.

Поняття «нація», на думку Т. Сабадош, було ключовим у політико-правових поглядах А. Волошина. Він убачав суть держави не в її формі, територіальному устрої чи виді правління, а в призначенні – єднати націю та служити соціальному добробуту народу. Підтримуючи позиції лібералізму щодо потреби у всебічному забезпеченні державою прав і свобод громадян незалежно від їхніх етнічних чи релігійних ознак, А. Волошин виступав спершу за автономію краю, а згодом – за проголошення його незалежності для воз'єднання надалі всіх українських земель.

У ході роботи Т. Сабадош, зокрема, дійшла висновків про те, що вивчення процесу становлення та розбудови української державності, ролі й впливу А. Волошина на державотворчі процеси в Україні уможливлені через дослідження популяризації ним української мови, утвердження національної ідентичності населення, збереження національно-патріотичних здобутків і прагнення до самовизначення закарпатських українців.

Спираючись на важливі ідеї світових і вітчизняних мислителів, Августин Волошин розробив теоретичні й світоглядні засади для практичних кроків у сфері національного відродження (Сабадош, 2013). Водночас ідейним підґрунтям його діяльності була світоглядна установка на майбутню політичну єдність українського народу, його перетворення в потужну націю з власною сильною державою – соціальною та демократичною.

Однак попри наявні дослідницькі зусилля, досі належним чином не відбитий персональний внесок Августина Волошина в правову думку України. Візьмемо для прикладу науково-теоретичну статтю А. Волошина «Про шкільне право будучої Української держави» 1942 р. Її автор передбачив відновлення незалежності України, тому вважав за потрібне висловити детальніше свою думку про концептуальні засади законодавства про освіту цієї демократичної держави.

У майбутній українській школі А. Волошин бачив пріоритети національного й релігійно-морального виховання. Власне, аналіз таких творів А. Волошина повинен служити наріжним каменем в аналітичній конструкції щодо його політичних і правових поглядів. Постановка й усебічне розв'язання цих невідкладних питань, на нашу думку, істотно б збагатило такі галузі знань, як теорія та історія держави й права, історія політичних і правових учень України.

Висновки. На основі вищевикладеного можна зробити такі висновки. Ретельно проаналізувавши історіографічні й джерелознавчі аспекти, водночас відзначимо: серед дослідників спадщини А. Волошина виділяється невелика група критиків, передусім серед гуманітаріїв (істориків і політологів), які характеризують постать не досить глибоко, або упереджено розглядають окремі дискусійні аспекти багатогранної спадщини А. Волошина як людини, громадянина, священника, педагога, вченого, політика. Водночас перспективним є спеціальне дослідження поглядів А. Волошина на державно-правове становище міжвоєнного Закарпаття, правовий статус об'єднань громадян, його погляди на правовідносини у сфері освіти.

Отже, у статті схарактеризовано проблематику історіографії досліджень постаті Августина Волошина в українській науці.

Список використаних джерел:

1. Беднаржова Т. Августин Волошин – державний діяч, педагог-мислитель. Львів, 1995. 232 с.
2. Бендас Д. Августин Волошин – священник, культурно-релігійний і освітній діяч нашого краю. 2009. URL: <https://archive.is/20121222203050/nbu.gov.ua/fpu/Exhib/Voloshin.htm> (дата звернення: 26.10.2020).
3. Бірчак В. Августин Волошин. Єго життя і діяльність. З нагоди ювілею 50-літніх уродин і 25-літньої праці. Ужгород, 1924. 35 с.
4. Вегеш М., Кляп М., Тарасюк В., Токар М. Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. Ужгород, 2009. 482 с.

5. Гренджа-Донський В. Августин Волошин і вдячність п. начальника шкільного реферату. *Твори*. Т. IX. Вашингтон, 1989. С. 181–182.
6. Данко О. Августин Волошин – людина трьох покликань. *Карпатська Україна і Августин Волошин*. Ужгород, 1995. С. 110.
7. Дацків І. Августин Волошин як директор Ужгородської греко-католицької семінарії. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 27. С. 41–43.
8. Карпатська Україна і Августин Волошин : Матер. міжнар. наук. конф. «Карпатська Україна – пролог відродження української держави», м. Ужгород, 11–12 березня 1994 р. / відп. ред. П. Чучка. Ужгород, 1995. 352 с. ; Августин Волошин як український державник, педагог і релігійний діяч : Матер. Всеукр. наук. конф., присв. 130-річчю від дня народж. Героя України, о. А. Волошина і 65-річчю проголош. Карпатської України, м. Київ, 16 березня 2004 р. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; упоряд. В. Сергійчук. Київ, 2004. 147 с.
9. Мишанич О. Життя і творчість Августина Волошина. Ужгород, 2002. 47 с.
10. Ньорба Л. Августин Волошин – мислитель і борець за національну ідею. *Психологія та суспільство*. 2012. № 2. С. 40–45.
11. Про присвоєння звання Герой України [Волошину Августину Івановичу – президентові Карпатської України у 1939 році] : Указ Президента України від 15 березня 2002 р. № 257/2002. *Урядовий кур'єр*. 2002. 19 березня. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257/2002>.
12. Сабадос Т. Державно-правові погляди А.І. Волошина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» ; Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. Київ, 2015. 21 с.
13. Сабадос Т. Розбудова української державності як мета громадсько-політичної діяльності Августина Волошина. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3–1. С. 58–62.
14. Штефан А. Августин Волошин – президент Карпатської України. Торонто, 1977. 208 с.

References:

1. Bednarzhova, T. (1995). Avhustyn Voloshyn – derzhavnyy diyach, pedahoh-myslytel. [Augustyn Voloshyn – statesman, teacher-thinker]. Lviv. [in Ukrainian].
2. Bendas, D. (2009). Avhustyn Voloshyn – svyashchenyk, kul'turno-relihiynny i osvitiyny diyach nashoho kraju. [Augustyn Voloshyn – a priest, cultural, religious and educational figure of our region]. URL: <https://archive.is/20121222203050/nbuv.gov.ua/fpu/Exhib/Voloshin.htm> (accessed 26.10.2020). [in Ukrainian].
3. Birchak, V. (1924). Avhustyn Voloshyn. Yeho zhytya i diyalnist. Z nahody yuvileyu 50-litnikh urodyn i 25-litn'oyi pratsi. [Augustyn Voloshyn. His life and work. On the occasion of the 50th anniversary of his birth and 25 years of work]. Uzhhorod, 35 p. [in Ukrainian].
4. Vegesh, M., Klyap, M., Tarasyuk, V., Tokar, M. (2009). Avhustyn Voloshyn. Zhyttya i pomysly prezydenta Karpatskoyi Ukrayiny. [Augustyn Voloshyn. Life and thoughts of the President of Carpathian Ukraine]. Uzhhorod. [in Ukrainian].
5. Grendzha-Donsky, V. (1989). Avhustyn Voloshyn i vdyachnist p. nachalnyka shkilnoho referatu. [Augustyn Voloshyn and gratitude of the head of the school]. Grendzha-Donsky V. Works. T. IX. Washington. pp. 181–182. [in Ukrainian].
6. Danko, O. (1995). Avhustyn Voloshyn – lyudyna trokh poklykan. Karpatska Ukrayina i Avhustyn Voloshyn. [Augustyn Voloshyn – a man of three vocations. Carpathian Ukraine and Augustyn Voloshyn]. Uzhhorod, P. 110. [in Ukrainian].
7. Datskiv, I. (2013). Avhustyn Voloshyn yak dyrektor Uzhhorods'koyi hreko-katolyts'koyi seminariyi. [Augustyn Voloshyn as director of the Uzhhorod Greek Catholic Seminary]. Scientific Bulletin of Uzhgorod University: Series: Pedagogy. Social work. No 27. pp. 41–43. [in Ukrainian].
8. Karpatska Ukrayina i Avhustyn Voloshyn [Carpathian Ukraine and Augustyn Voloshyn]: Mater. international Science. conf. “Karpatska Ukrayina – proloh vidrozhennya ukrayinskoyi derzhavy” [“Carpathian Ukraine – a prologue to the revival of the Ukrainian state”]. Uzhhorod, March 11–12, 1994 [resp. ed. P. Chuchka]. Uzhhorod, 1995. 352 p. ; Augustyn Voloshyn as a Ukrainian statesman, teacher and religious figure: Mater. All-Ukrainian Science. conf., dedicated 130th anniversary of his birth. Hero of Ukraine, Fr. A. Voloshyn and the 65th anniversary of the proclamation. Carpathian Ukraine. March 16, 2004. Kyiv. nat. Univ. T. Shevchenko [order by V. Sergiychuk]. Kyiv, 2004. 147 p. [in Ukrainian].
9. Myshanych, O. (2002). Zhyttya i tvorchist Avgustyna Voloshyna. [Life and work of Augustyn Voloshyn]. Uzhhorod. [in Ukrainian].
10. Nyorba, L. (2012). Avgustyn Voloshyn – myslytel i borets za natsionalnu ideyu. [Augustyn Voloshyn - thinker and fighter for the national idea]. Psychology and society. № 2. pp. 40–45. [in Ukrainian].
11. Pro prysvoyennya zvan'nyya Heroy Ukrayiny (Voloshynu Avhustynu Ivanovychu – prezidentovi Karpat's'koyi Ukrayiny u 1939 rotsi): Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 15 bereznya 2002 roku № 257/2002. [On conferring the title of Hero of Ukraine (Voloshyn Augustyn Ivanovych – President of Carpathian Ukraine in 1939): Decree of the President of Ukraine from March 15, 2002 № 257/2002]. Government courier. 2002. 19 March. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257/2002> [in Ukrainian].
12. Sabadosh, T. (2015). Derzhavno-pravovi pohlyady A. I. Voloshyna [State and legal views of A. Voloshyn]: author. dis. ... Cand. jurid. science for special. 12.00.01 – theory and history of state and law; history of political and legal doctrines. Nat. ped. Univ. M. Dragomanova. Kyiv. [in Ukrainian].
13. Sabadosh, T. (2013). Rozbudova ukrayinskoyi derzhavnosti yak meta hromadsko-politychnoyi diyalnosti Avhustyna Voloshyna. [Development of Ukrainian statehood as a goal of socio-political activity of Augustyn Voloshyn]. Comparative and analytical law. № 3–1. pp. 58–62. [in Ukrainian].
14. Shtefan, A. (1977). Avhustyn Voloshyn prezident Karpatskoyi Ukrayiny. [Augustyn Voloshyn, President of Carpathian Ukraine]. Toronto. [in Ukrainian].